

TAMADDUNURI

Ilmiy, ijtimoiy-falsafiy,
madaniy-ma'rifiy,
adabiy-badiiy jurnal
Ikki oyda bir marta chiqadi

MUASSIS:

Qoraqalpog'iston Respublikasi
Beruniy tumani hokimligi
Hamkorlarimiz:
O'zRFA Qoraqalpog'iston bo'limi
Xorazm Ma'mun akademiyasi

JAMOATCHILIK KENGASHI:

Sirojiddin SAYYID
Muhammad ALI
Kengesboy KARIMOV
Iqbol MIRZO
Guliston MATYOQUBOVA
Qurbon SHONIYOZOV
O'rozboy ABDURAHMONOV
Murotboy JUMANOV

BOSH MUHARRIR:

Monavvara QURBONBOYEVA

BO'LIM MUHARRIRI:

Anvar ALLAMBERGENOV

Tahrir Hay'ati:

Akmal SAIDOV
Nag'met AIMBETOV
Qahramon QURONBOYEV
Shorustam SHOMUSAROV
Karimboy QUROMBAYEV
Zarifboy DO'SIMOV
Olmos ULVIY
Vahob RAHMONOV
Baxtiyor KARIMOV
Alima BERDIMURODOVA
Marat NIYOZIMBETOV
Almagul BAYRIYEVA
Yaxshibeka ABDULLAYEVA
Masharib ABDULLAYEV
O'ktam MAVLONOV
Muhammadsharif XO'JANIYOZOV
Qozoqboy YO'LDOSHEV
Safo MATJONOV
Mels QOBULOV
Userboy ALEUV
Bozorboy ORAZALIYEV
Rassom: Alibek ABDURAHMONOV

Sahifalovchi-bezovchi:

G'iyosiddin O'NAROV

Texnik muharrir:

Ulug'bek SAIDOV

Ushbu son "Tamaddun nuri" jurnali
tahririyatining kompyuterida
sahifalandi.

Jurnal OAK e'tirof etgan
nashrlarning 07.00.00 "Tarix",
09.00.00 "Falsafa", 10.00.00
"Filologiya" ixtisosligi bo'yicha
ro'yxatiga kiritilgan.

MUNDARIJA

JAMIYAT

<i>Rustam KURBANBAYEV.</i> Investitsiyaviy nizolarning sudlar orqali hal etilishi.....	2
<i>Sardor XODJAYEV.</i> Innovatsiyaning ssientiv mohiyati va jamiyatning ijtimoiy hayotiga ta'siri.....	41

FALSAFA

<i>Gulnoza SULTANOVA.</i> Kognitiv tizim va intellekt dialektikasi.....	5
<i>Tamara XO'JANOVA.</i> Yoshlar bilan yakka tartibda g'oyaviy tarbiya ishlarini olib borish.....	7
<i>Bobomurod ABDULLAEV.</i> Milliy xavfsizlikni mustahkamlashda milliy gvardiyaning o'rni.....	11
<i>Shaxnoza AGZAMXODJAEVA.</i> Alisher Navoiy tasavvufiy ta'limotida komil inson konsepsiyasi.....	14
<i>Zulxumor NURULLAYEVA.</i> Sharqda maqom san'atining rivojlanish evolyutsiyasi.....	17
<i>Gularam MASHARIPOVA.</i> Abu Ali Ibn Sinoning ontologik ta'limotida neoplatonik unsurlar va axloqiy qarashlar.....	21
<i>Dilbar ORTIQOVA.</i> Allomalar merosida sog'lom turmush tarzi va unga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillar.....	25
<i>Nigora ZOKIROVA.</i> Globallashuv jarayonida "axborotlashgan jamiyat" va uning yoshlar milliy o'zligidan begonalashuvining omillari.....	28
<i>Behzod DEHQONOV.</i> Xojagon-naqshbandiya ta'limotidagi bag'rikenglik tushunchalarining irfoniy-falsafiy talqini.....	32
<i>Iroda ABDULLAYEVA.</i> Innovatsion bilim va malakali kadrlar tayyorlash omillari.....	35

FILOLOGIYA

<i>Feruza ALLANAZAROVA.</i> Norelistik hikoyada yozuvchi ijodiy konsepsiyasi talqini.....	38
<i>Biybisānem YUSUPOVA.</i> Qoraqalpoq tilidagi somatik frazeologizmlarning fonostilistik xususiyatlari.....	44
<i>Guljahon DOSHANOVA.</i> Farida Afro'z ijodida uchlik lirik shakllar sifatida.....	48
Yosh avlodni xalqimizning mangu barhayot an'analar ruhida tarbiyalash burchimizdir!.....	51

MANBASHUNOSLIK

<i>Javlonbek JOVLIYEV.</i> Maqsud Shayxzoda ijodida xalq og'zaki ijodining o'rni.....	56
---	----

TARIX

<i>Shohruxmirzo ISMOILOV.</i> Qur'on oyatlari bilan zarb qilingan ilk xorazmshoh tangasi	60
<i>Sayyora ULFATILAYEVA.</i> Islomda ayollar huquqi.....	62
<i>Umida TAJIYEVA.</i> Xiva xonligida urbanizatsiya jarayonlarining ekologik masalalari.....	66
<i>Ravshan TURSUNOV.</i> XX asr boshida turkiston o'lkasida turli zararkunandalar bilan kurash masalalarining manbalarda aks etishi	68
<i>Gulmira ACHILOVA.</i> O'troq madaniyatning ko'chmanchilik an'alaridan ustunlikka erishishi: mo'g'ullarning movarounnahrdada o'troqlashuvi misolida.....	24
<i>Dilnoza JAMOLOVA.</i> Misrdagi taraqqiyparvarlik harakatlarining buxorodagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlarga ta'siri.....	27

TILSHUNOSLIK

<i>Guljahon NAMOZOVA.</i> Tarjimada makon va zamon talqini.....	75
<i>Kamola YUSUPOVA.</i> Reklama matnida imperativlik ifodalanishining pragmatik masalalari.....	78
<i>Mehriyo TULASHEVA.</i> O'zbek va qoraqalpoq tillarida affiksatsiya orqali fe'l yasashining farqli xususiyatlari.....	81

МЕДИЦИНА

<i>Мэлэс КАБУЛОВ. Базарбай ОРАЗАЛИЕВ. Гафур ОРАЗАЛИЕВ. Тимур КАБУЛОВ.</i> Иммунотерапия рака пищевода.....	84
---	----

PEDAGOG MINBARI

<i>Umida ISMOILOVA.</i> Maktab amaliyotchi psixologi va pedagogik jamoaning o'smir yoshdagi o'quvchilar bilan ishlashi..	88
--	----

Manzilimiz: 20

Respublikasi, Beruniy tumani

"Xalqlar do'stligi" ko'chasi, 11-uy. e-mail: qurbonboyeva@inbox.ru

Tel.: (+99899) 504-84-84

Bosishga 25.11.2021-yilda ruxsat berildi.

Qog'oz bichimi 60x84 %. Nashriyot hisob tabog'i 6,5. Indeks – 960

Jurnal 2016-yil 28-sentyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan № 0843 raqami bilan qayta ro'yxatdan o'tgan.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Tamaddun nuri" dan olindi deb izohlanishi shart. Matn hamda reklamalardagi ma'lumotlarning to'g'riligi uchun mualliflar mas'uldir.

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

"SILVER STAR PRINT" MChJ bosmaxonasida chop etildi. Buyurtma № 15.

Adadi 990 dona. Toshkent shahri, Uchtepa tumani, 22-mavze, 17-uy.

ISSN 2181-8258

XOJAGON-NAQSHBANDIYA TA'LIMOTIDAGI BAG'RIKENGLIK TUSHUNCHALARINING IRFONIIY- FALSAFIY TALQINI

Behzod DEHQONOV,
BuxDU doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada insonlar qalbiga poklik, bag'riken-glik va ezgulikni singdirishni o'ziga maqsad qilib olgan Xojagon-Naqsh-bandiya vakillari o'z ta'limotlarida hamisha bag'rikeng bo'lib yashashga, qo'ldan kelguncha hammaga yaxshilik qilishga, mehr-oqibatli, muruv-vatli bo'lishga da'vatlari va boshqa axloqiy fazilatlar haqidagi qarashlari ham ana shunday umuminsoniy ahamiyatga ega g'oyalar ekanligiga ishonch hosil qilish, nafsni tiyish, irodani kuchaytirish, o'zini-o'zi qayta tarbiyalash kabi omillar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Tasavvuf, Xojagon-Naqshbandiya, tariqat, bag'riken-glik, irfon, Abduholiq G'ijduvoni, tarbiya.

Аннотация: В этой статье представителей Ходжагон-Накшбанди, цель которой - прививать чистоту, терпимость и добро в сердца людей, всегда учат жить терпимо в своих учениях, делать всем как можно больше добра, быть Его призыв быть и его взгляды на другие моральные добродетели также имеют такое универсальное значение, как самоограничение, укрепление воли, самообразование.

Ключевые слова: суфизм, Ходжаган-Накшбанди, тарикат, толерантность, ирфан, Абдухалик Гиждувани.

Annotation: In this article, the representatives of Khojagon-Naqsh-bandi, whose goal is to instill purity, tolerance and goodness in the hearts of people, always teach to live tolerantly in their teachings, to do as much good as possible for everyone, to be His call to be and his views on other moral virtues also have this universal meaning, as self-restraint, strengthening of will, self-education.

Keywords: Sufism, Khojagon-Naqshbandi, tarikat, tolerance, irfan, Abdukhalik Gjduvani.

Tasavvuf tarixida muhim o'rin egallagan Xojagon-Naqshbandiya tariqa-ti o'zining hayotbaxsh g'oyalarini ilmiy-falsafiy tadqiq etish va uni ta'lim-tarbiya jarayoniga tadbiiq qilish yangi O'zbekistonni barpo etish-da muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, Xojagon-Naqshbandiya ta'limotidagi bag'rikenglik tushunchalarini hozirgi davr ma'naviyatimiz rivojida katta tarbiyaviy ahamiyatini tahlil qilish munosabati bilan ta'kidlash joizki, ko'pchilik tadqiqotchilar tasavvuf nafaqat ahloqiy, balki ilmiy ta'limot ekanligini ta'kidlab keladilar. Shu bi-lan birga komillik tariqatiga kirgan insonning yashash tarzi, nazariy bilim bo'lish bilan birga, tajribada ko'rinadigan amaliy ilm hamdir, deb e'tirof etadilar.

Din ahkomlari, imon-e'tiqodni axloqiy turmush tarzi bilan bog'lab talqin qil-ish esa, Xojagon-Naqshbandiya ta'limotida ma'naviy poklik, yuksak axloqiylik va bag'rikenglik tushunchalarida yaqqol namoyon bo'ladi. Bu borada Xojagon-naqsh-bandiya Markaziy Osiyo tasaavvuf ahli orasida shu darajada katta nufuzga ega bo'lganki, uning suluk va ta'lim qoidalari tariqatda hujjatdir, deb tan olingan. Jum-

ladan, Xojagon-Naqshbandiya solikning ma'naviy yuk-salishi uchun zaruriy bo'lgan talablardan biri nafsni tarbiyalash va barchaga birday seva oladigan, mehr ko'rsata oladigan bag'rikeng bo'lish haqida dastur bo'larli darajadagi o'git va pand nasihatlarni jamlagan ta'limot bo'lganligi haqida Alisher Navoiyning "Nasoyim ul muhabbat" asarida quyidagi ma'lumot keltiriladi: "Har solikki nafs fanosi sarhadig'a yetgan bo'lsa, anga g'azab dast bergay. Shayton anga dast topqay. Chun nafs fanosi qilmish bo'lsa, anga g'azab bo'lmas, g'ayrat bo'lur va shayton g'ayratdan qochar" [1].

Shu munosabat bilan bag'rikenglik tushunchasini tasavvufiy axloqiy ta'limot tizimida qanday o'rin egalaganligi haqidagi diqqatga molik bir ma'lumotni keltirib o'tmoqchimiz. Misrlik tadqiqotchi Sullamiy o'zining "Tabaqotus sufiyya" asarida o'rta asr manbalarida bag'rikenglik tushunchasiga berilgan ko'plab ta'riflar qatorida Abul Xusayn Nuriy (vafoti 907y) ning quyidagi ta'rifini keltiradi: "nafsning barcha istaklarini va xudbinlikni tark etmoqdir"[2]. Bag'rikenglik tasavvufda insonning ma'naviy kamolot sari yuksalishida va jamiyatning tinchligini ta'minlashda hamda insonlararo birodarlik ruhini yoyilishida eng asosiy tamoyillardan biri bo'lganligini hozirgi zamondagi ko'pgina tasavvufning nufuzli tadqiqotchilari ham ta'kidlab o'tganlar. Chunonchi, Ye.E.Bertels Xojagon tariqatining yirik vakili G'ijduvoniyning halifasi Orif Revgariyning "Ma'rifatning chegarasi nafsdan xoli bo'lmoq va halol narsalardangina bahramand bo'lmoqni odat qilmoqdir", - degan ta'kidini buning asosiy sifatida ko'rsatadi[3].

Haqiqatan ham Xojagon-Naqshbandiya vakillari, xususan Abduholiq G'ijduvoni va uning maslakdoshlari o'z qarashlarida nafsni jilovlash, unga bo'ysunmaslik, odamlarga bag'rikeng munosabatda bo'lish masalasiga katta e'tibor berganlar. G'ijduvoni ta'kidlashicha, tariqatni tutgan solik shuni anglab yetmog'i zarurki, insonni g'afflat, razolat, xudbinlikdan ozod aylaydigan bosh asos nafsni yengishdir. Shuning uchun haqiqat yo'lini izlagan va unga erishishni hojlagan solik bu yo'lda sobitqadamlik bilan maqsadga intilishi shart. Bu haqda G'ijduvoni shunday deb yozadi:

*Hohiki shavi ba darveshoni anvor,
Monandi hilol shav, darin roh nazar.
Biqat'i manozil notavoi koxil shud,
Bisyor safar kunki, shavad nafi tu xor[3]*

Tarjimasi:

Agar nurli darvesh kabi bo'lishni hojlasang,
Darhaqiqat yo'lida yangi oydek nur taratib tur.
Bu yo'lda har manzilda to'xtab dangasalik qilma,
Ko'p safar qilginki, sening nafsing bo'lsin xor.

Demak, nafsni tarbiyalash borasida har qanday to'siq va qiyinchiliklarni yengib o'tish solikni xudbinlikdan qutilish hamda keng fe'l, bag'rikenglik sari yetaklash bilan birga uni boshqalar uchun nurli bir darveshga, ya'ni rahnamoga aylantiradi. Shuni aytib o'tish joizki, tasavvuf istilohida "darvesh" iborasi so-

lik uchun hamma zaruriy axloqiy fazilatlar yig'indisi sifatida ham tushiniladi. "Bilginki, ulug'lar darveshlik barcha adabdir demishlar"[4].

Xojagon-Naqshbandiya ta'limoti XV-asr Markaziy Osiyo mutasavviflaridan biri, soliklik ahloqi masalalarini ishlab chiqqan Voiz Koshifiy qarashlariga ham ma'lum darajada g'oyaviy ta'sir ko'rsatganligini kuzatish mumkin. Chunonchi, u "Futuvvatnomai sultoni" asarida shunday deb yozadi: "Tariqatning maqomati (bosqichlari) nechta deb so'rasalar, to'rt yuz qirq to'rtta deb ayt. Ammo, uning jam'i to'rt maqomda mujassamdur: avval tadbakim, u ikki nav bo'ladi: biri gunohdan zohiran tavba qilish, ikkinchisi xudbinlikdan botinan tavba qilish" [5, 218]. Demak, bag'rikenglikning ziddi bo'lgan xudbinlik inson uchun tashqi dushmandan ko'ra ham havfliroq dushmandir. Chunki tashqi dushman o'zini oshkor qiladi, lekin ichki dushman yashirindir. Bunday dushmanga qarshi kurash insondan katta ma'naviy jasorat va matonat bilan kurash olib borishni talab qiladi.

Umuman tasavvufda nafsning yetti turi va ular ustidan nazorat qilish nafsni tarbiyasini bosqichlarining mukammal qoidalari ishlab chiqilgan [5, 180]. Xojagon-Naqshbandiya ta'limotidagi bag'rikenglik haqidagi g'oyalarining tarixiy ahamiyati shundaki, u barcha Xojagon tariqati mutasavviflari ahloqiy qarashlarida g'oyaviy manba, dastur vazifasini o'tash bilan birga badiiy adabiyotda Jomiy, Navoiy, Binoiy, Bobur kabi mutafakkirlarning qarashlariga ham ma'lum darajada ta'sir etdi va bu tushuncha ularning asarlarida umuminsoniy ahamiyatga ega bo'lgan ma'naviy kamolot belgilaridan biri sifatida tarannum etildi. Chunonchi, Navoiy xudbinlik inson uchun katta ma'naviy tanazzul va ahloqiy tubanlik manbai ekanligini uqtirib yozadi: "Nafs ketiga tushgan xudbinlik manzilidagina to'xtaydi. Hech kim o'z ko'ngliga g'am tilamaydi va o'z nafsini qiy-nashni hojlamaydi. Ammo o'zganing aziz zotida behad xorlik ko'rsa, o'ziga bir qiyinchilik yuzlanganligini bilmaydi. Bir aziz kimsaning sha'niga nihoyatda qattiq tegilganini anglasa, o'ziga o'zgina kulfat tushgandek ham ta'sirlanmaydi. Barcha uchun o'zi o'zagidan aziz-roq, o'z so'zi o'zgalamikidan ma'qulroq. Xudbin odam olamdagi yaxshiliklarni hech ayamaydi, ammo bu yaxshiliklarni o'zgalarga ravo ko'rmaydi" [6]. Nafsga berilgan odam bilan xudbin odam bir xil ekanligini ta'kidlab yozadi: "nafs balosiga uchragan odamning yeyishdan boshqa hunari yo'q, xudbin odam gap sotishdan boshqaga yaramaydi. U biri harom ovqatdan rohatlanadi, bu biri esa doim o'zini maqtab orom oladi" [7, 55].

Demak, nafs tuzog'iga ilingan odam faqat o'z huzur-halovatini o'ylaydi. Boshqalar boshiga tushgan kulfat va musibatlar haqida zarracha qayg'urmaydi. Manmanlik botqog'ida botib, o'zini hammadan afzal ko'radi. Hamma narsani o'z foydasiga bo'lishini hojlaydi. Eng achinarlisi shuki, u o'zining bu xudbinlik intilishida haromdan xazar qilmaydi.

Xojagon-Naqshbandiya vakillarining solikni "Odamlar bilan bir davrada o'tirmaslik"ka chaqirishi bag'rikenglikka zid xudbinlik emas, balki asosan so'fiyning boylikdan kechish, ma'naviy va moddiy jihatdan o'zini tiya bilishi fazilatiga ega bo'lishini mustahkamlash maqsadida ta'kidlangani shubhasizdir. Zero, G'ijduvoniyni xalifasi, uning vafotidan keyin Xojagon tariqatining piri murshidi maqomini egallagan Orif Revgariy ta'kidlaydiki: "Orif emas ul kishikim ilm va ma'rifatni dunyoparast va badavlat odamlar oldiga "dasturxon", bozor, balki xor aylagay". Demak Xojagon tariqati mutasavviflarining fikricha, nafaqat moddiy jihatdan, balki bari ma'naviy maqsadni ko'zlab ham nafs mayliga berilishini solikni oqibatda nafs ta'magirlikka, o'z izzat-nafsini xorlashga, alal oqibat xudbinlikka olib keladi. Nafs inson uchun shunday bir ofatki, uning tug'og'iga ilingan inson hech mahal qoniqish sezmaydi, tobora uning botqog'iga botib boradi.

Xojagon-Naqshbandiya ta'limoti nafs haqidagi ushbu g'oyalari Jalollidin Rumiy ijodida ajoyib badiiy obrazlar o'z ifodasini topgan:

*Nafs do'zohidir va do'zah-ajdah,
Bari daryoning ancha bo'lmas vaho.
Yetti daryoni simirsa ichsa ham,
Chanqovi qolmas, degaykim, menga kam...
Nafsi dev olamni ham yalab yutar,
Na'ralar tortib, yano olam kutar.* [7, 87]

Rumiy fikricha, haqiqiy merosi, murodlik eng avvalo nafsni jilovlay bilishda:

*Sher agar saflarni yormishdir netar
Sher ulkim, nafsni mag'lub etar.* [8]

Albatta mutasavviflarning bu g'oyasi hamma davrlar uchun va hamma insonlar uchun umum-bashariy ahloqiy-tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lib o'z ma'naviy qiymatini yo'qotmagan.

Xojagon tariqati mutasavviflarining ta'kidlashicha, bag'rikenglik tushunchasining mohiyati toqatlilik tushunchasi bilan hamohangdir. Chunki toqatlilik ya'ni o'zgacha qarashdagi insonlar fikri va amaliga nisbatan keng fe'l bo'lish, sabr-qanoatli hamda bardoshli bo'la olish orqali amalga oshadi. Shuning uchun ham ular tariqatda sabr maqomiga alohida e'tibor berganlar. Zero, insonsonlararo munosabatlarda muammolarga duch kelganda ularga nisbatan agressiv bo'lmasdan, qar qanday odamga yaxshi gumonda bo'lish orqali bag'rikenglik qila olishi kerak. Har qanday holda odamlarning yaxshi va yomon fe'l-atvorlariga sabr-bardoshli bo'lish insonni eng og'ir ahvolda ham murodiga yetkazadi, kishi ko'ngliga ravshanlik beradi, ma'naviy qoniqishga olib keladi. Xojagon-Naqshbandiya ta'limotiga ko'ra, tariqat yo'lga kirgach solik bag'rikeng va qanoatli bo'lishi kerak. Bu yo'ldagi riyozat, oqibatda solikni javonmardlik maqomiga yetkazadi:

*On kas ki, 34 asbobi jahon fard buved,
Bo hamiyati u ro'yi zaming gard buvad.*

*Har gandaki, Xaq dihod, ato soz Xoliq,
On kiss ki, kulod bazl, juvonmard buvad.* [9]

Tarjimai:

Agar kishi dunyo tashvishlaridan forig' bo'lsa uning hamiyati oldida dunyo (qiymatlari) garcha emas. Xudo barcha va ato qilgan (ne'matlarini) odamlarga (sovg'a qilib) bersa, u javonmard bo'ladi.

Tadqiqotchi O.T.Sharipova Xojagon-Naqshbandiya ta'limotining bag'rikenglik, sabr-qanoat haqidagi qarashlarini tahlil qilar ekan, shunday xulosa qiladi. "Tasavvuf tariqati borasida Xojagon-Naqshbandiya ta'limoti o'z mustaqil aqidaga ega. Ayniqsa sabr va rizo maqomi haqida fikr yuritib, sabr iymoning yami ekanligi, insonlararo muloqotda ham va boshqa masalalarda ham qiyinchiliklarga duch kelganida betoqatlik qilmasdan sabr qilish lozimligi ta'kidlangan"[10]. Shunisi muhimki, Xojagon-Naqshbandiya ta'limotining bag'rikenglik, sabr-qanoat va boshqa ahloqiy fazilatlar haqidagi g'oyalari keyingi davr tasavvufiy ta'limotlar va tasavvufiy adabiyotlaridagina o'z ta'sirini namoyon qilibgina qolmasdan, buyuk mutafakkirlarning dunyoqarashida va badiiy dunyoviy adabiyotda ham o'z aksini topdi.

Xulosa qilib aytganda, bag'rikenglik singari bunday insoniy fazilat Xojagon-Naqshbandiya ta'limoti orqali xalqimiz ma'naviy tarixida keng ko'lamda taranum etildi. Uning qon-qoniga singib ketishida, oqibatda xalqimizning oliy fazilatlaridan biriga birga aylanishida Markaziy Osiyo tasavvuf tariqatlarining, xususan Xojagon-Naqshbandiya ta'limoti g'oyalari muhim o'rin egallaydi. Xojagon-Naqshbandiya ta'limotining tarixiy xizmati va hozirgi davrimiz uchun ma'naviy-tarbiyaviy ahamiyati ana shundadir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Alisher Navoiy. *Nasoim ul muxabbat. Min Jamoimul Futuvvat /O'ZRFASHI qo'lyozmalar xazinasini. Inv №5420/ III-b. 290.*
2. Usmon Turar. *Tasavvuf tarixi. T., "Istiqlol", 1999, 17-bet.*
3. Бертоле Е.Э. *Суфизм и суфийская литература. Т.3. М. 1965. с.18*
4. Abduxolik G'ijduvoni. *Vasiyatnoma. Qulyozma. O'zFA SHI. Inv. №3844/XVI v, 182-b.*
5. Voiz Kashfiy. *Futuvvatnomai sultoniy. Komil inson haqida to'rt risola. T. "Ma'naviyat", 1997.*
6. Navruzova T.N. *Naqshbandiya tasavvufiy ta'limoti va barkamol inson tarbiyasi. Falsafa fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun tayyorlagan dissertatsiyasining avtoreferati. T. 2002, 29-bet.*
7. Alisher Navoiy. *Muxbub ul-kulub. T. 1983. Nasriy bayon muallifi I. Maxsumov.*
8. Jaloliddin Rumiy. *Masnaviy-ma'naviy. 139-bet.*
9. G'ijduvoni Xoja Abduxoliq. *Maslak ulrifin. Buxor viloyat muzibati. № 2182. 88-b.*
10. Sharipova O. T. *Xoja Abduxoliq G'ijduvoni tasavvufiy ta'limotida axloqiy qadriyatlar. Falsafa fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun tayyorlagan dissertatsiyasining avtoreferati. T. 2002. 15-bet.*